

HARIDUS ON OSA ELUJÕUST

12. mail korraldati Rahvarinde hariduse ja kultuuri toimkonna algatusel rahvafoorum «Eesti elujõud — vaimus, haridus, kultuur». Seoses sellega palusin oma mõtteid meie haridusprobleemidest avaldada hariduskoondise nõunikul AILI PRAKSIL.

Esimest korda kohtusin Aili Praksiga veel siis, kui foorum alles olemata. Seetõttu uurisingi, milliste mõtetega eelseisvale üritusele vastu minnakse.

«Õpetajad ja koolidirektorid kehitavad foorumist kõneldes õlgu. Meil on juba mitu aastat kooliprobleemidest räägitud, kuid sisetunne on siiani ebalev.

Aga siiski, mida mina enne foorumit mõtlen? Siin-seal on räägitud lapsedõbralikust koolist. Vähem on kuulda olnud hoopis keerulisemast küsimusest — isiksusekesksest koolist. Just isiksust ei ole meie kool siiani kasvatanud. Ainult üks näide. Tänavu anti vabadus koolivormi suhtes. Üks koolidirektor ütles otse välja, et kool loobub vormi nõudmisest, sest ta ei jõua võidelda selle eest. Pange tähele: mitte sellepärast, et see on totaalse kooli märk, vaid kool on lihtsalt väsinud nõudmast.

Kool on väsinud, õpetaja on väsinud ja nüüd ka täielikus segaduses. Meie käsukoolis on alati olnud õpetajaid, kes südamega töötanud, teinud seda oma võimete piiril ja just see on nad täiesti «tühjaks pumbanud». Samas on õpetajal tulnud programme väga täpselt täita ja see on viinud sinna, et enam ta ei julgegi ise mõelda.

Õpetaja väsimisel on osa ka sellel, et kõrgkool pole talle andnud igapäevatööks vajalikku ettevalmistust. Ning seetõttu tulebki ainuüksi oma talendile ja vaimujõule toetudes harida liiga suurt hulka lapsi. Suureks kergenduseks oleks siin paljundusaparaat, sest seni on õpetaja kõik vajaliku teinud käsitsi ja n.-ö. põlve otsas. Äsja toimuski VÕT-is meie rajooni õpetajate omavalmistatud õppevahendite näitus, mille eesmärk oli leida uudeid ideid õpetajate metoodilises töös.

Meie õpetaja vajab abi. Kurb on, kui haridusjuhid võtavad õpetaja kurtmist kui viitsimatust tööd teha. On

muidugi ka selliseid pedagooge, kellele tuleks kohe öelda: «Hüvasti!», aga sel juhul on tavaliselt jälle kooli sundseisus — ollakse puntras korteriprobleemiga ja koolil ei ole valikuvõimalust.

Palju on räägitud õpetajate atesteerimisest, tehtud ettepanekuid, et palgatõus oleks seoses sisulise tööga (mitte staazist sõltuv), seni seda aga veel ei ole.

Viimase aastaga on koolile palju vabadusi antud, see on aga tihti peale mitme otsaga asi. Näiteks hargharidus, mis keskkoolidesse sisse toodi. Programme ei ole, kõik antakse õpetaja kätte: tööta välja programm, tööta välja õppevahendid. Näilise vabaduse varjus aga laotakse õpetajale veelgi koormat juurde.

Raskusi on ka õpikutega. Üks inglise keele õpetaja näidanud õpilastele Soome võõrkeele õpikut. Lapsed öelnud seda vaadates: «See on ju suhtlemisõpik.» Ühesõnaga — õpitakse suhtlemiskeelt. Meil kurdetakse, et lapsed ei saa vene keelt selgeks, aga see ei ole ju kõnekeel, mida õpetatakse.

Kui veel õpikutest rääkida, siis ütleme, et meil pole trükkimiseks paberit. Aga samas ilmuvad massiliselt ristsõnad, ametkondlikud ajalehed ja muu omaalgatuslikult loodu. Need on ju kõik kulutatud ressursid. Kui me ikka majanduslikult mõtleksime, saaks hariduse teenistusse rakendada ilmselt väga palju. Või selline näide: 1987. a. ilmus meil arvutiõpik (1986. a. Moskvas välja antud), mis mõeldud üldhariduskoolidele. Asjatundjad aga ütlevad, et kaasaegne on selles vaid kaanepilt. Samas on meil kohapeal arvutite kohta tehtud mitmeid käsiraamatuid, mis kooliarvutiga «Juku» sobiksid.

Õppeainetest. Enamik aineid on traditsioonilised ja aja jooksul välja kujunenud. Aga tulemas on ka palju uut. Nii näiteks toodi mõne aasta eest õppeplaanidesse liikluskasva-

tus. Idee on küll ilus, aga kõige lihtsam on ju laua taga käskkiri valmis kirjutada ja öelda, et õpetaja peab, aga kes õpetajat ette valmistab? Sama lugu võib juhtuda uues õppeplaanis seesoleva tervishoiuga. On selge, et õpetaja peab seda teadma mingil üldinimlikul tasemel, aga laste ette minnes on vaja süsteemset materjali, mis seni on paraku veel koostamata.

Muret teeb meie poiste kasvatus. Kui tüdrukute isiksust on koolis võimalik suhteliselt lihtsate vahenditega arendada, siis poisi isiksuse arenguks on psühholoogide arvates vajalikud muusika (mingi muusikariista valdamine), mees mehega võitlus ja eriala, kus poiss on kompetentne. Muusikat on meil võimalik teha, sportida poisid küll saavad, aga suhteliselt vähe on mees mehega

võitlust — karate on meil ju keelatud. On maadlus, poks, aga kui palju on meil koole, kus poisid saavad sellega tegelda? Aga just see peakski andma poisile esinemisjulguse, oma seisukohtade eest seismise oskuse. Kompetentsust ühel alal saab meie tingimustes poisile kõige paremini võimaldada kodu (huvikoole peaaegu pole ja koolide võimalused tehnikaalaseks tegevuseks on vägaapid). Seetõttu tahaks ki lastevanematele südamele panna, et nad ei kardaks kullutusi ega pelgaks vaeva, kui poeg tahab millegagi tõsisemalt tegelda.

Kõik need asjad, millele tahab haridus praegu pidama jääb — needsamad kirjastamised, õppevahendid, õpetajate ettevalmistamised, palgad — need on kõik nii suurte asjade taga, et kool ise ega haridus-

süsteem üksi siin midagi ei lahenda. Siiski tahaks olla optimist ja tulevikku uskuda.»

Teistkordne jutuaajamine Aili Praksiga leidis aset mõni päev pärast haridusfoorumit. Mõni sõna sellestki.

«Foorum kujunes siiski vaid kõigile teadaolevate probleemide ülerääkimiseks. Konkreetsest oli vähe, vaid Ilja Tuhk koolidirektorite esindajana küsis otse — miks pole pedagoogide atesteerimine veel uutele alustele viidud? Tema tegi ka ettepaneku anda koolijuhile tšekiraamat, et oleks võimalus ise oma nägemist mõõda majandada.

Foorumil räägiti jättis üsna masendava mulje. Kui üldiselt tundub, et tarku ja arukaid inimesi on meil päris palju, siis foorumil oli nende häält millegipärast väga vähe kuulda.

Mina arvan hariduse väärtuse taastumisel lahendust nägevat alternatiivhariduse (praegusest erinevatel meetodidel põhinev õpetamine) ideede levitamises ja arendamises. Üks selline näide Tallinna Muusikamaja, kus juba töötab. Seal käivad ka inimesed, kes alternatiivse idee vastu huvi tunnevad, selle levikule kaasa aitama tahavad. Seega ootab Muusikamaja kolmapäeviti kell 13 ka meie rajooni asjast huvitatud õpetajaid. Praegu arutatakse õpetajaile pidevseminari organiseerimise võimalusi, loodetakse välislektorite abile, kes tutvustaksid õpetamismetoodikaid mujalt maailmast (juunis-juulis oodatakse lektorit Soome steiner-koolist).

Alternatiivkooli ühe vormina on meil arutusel olnud rajooni neidudele nn pruutide kooli organiseerimine. Seetõttu olekski vaja teada, kas huvilisi leidub.

Õnneks on meil veel küllalt entusiastlikke õpetajaid, siin näengi meie reaalsel lootust hariduse edendamisel. Minu meelest on oluline foorumil tekkinud mõte, et esmalt peame taastama suveräänsuse iseendas, loobuma sisetensuurst, olema julgemad ning kasutama rohkem oma selget talupojamõistust. Mina siiski usun meie õpetajasse, kes on kooli uueneva vaimu juht.»

KÜLLI KOPPELMAA

